

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani
Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Františkanska ulica 6/I. Rokopise ne vračamo. Ne frankiranih pism ne sprejemamo. Izšaja vsak četrtek. Naročnina letna 60 Din. za inozemstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davke posebej. Polt. čk. reš. 71.153. Telefon 3113

Za nov optimizem

Bodisi kakor koli! Razgibalo se je vendarle v naši dolini šentflorijanski. Mogoče, da več po naši krivdi, kot zaslugi, toda res je pa le. Tudi ves navidezni zunanji mir in neka navidezna brezbrizna predanost usodi nas ne smeta varati: pod površjem pluje in valovi, nečisti znaki novega življenja so tu, so vidni in neutajljivi.

Kjer koli se snideta znanca ali prijatelja, pa če se tudi nista videla že dolgo vrsto let, sta takoj po prvih pozdravnih besedah, mimo še tako bližnjih osebnih zadev, v vrtincu splošnih narodnih vprašanj, v trdem objemu neodoljivega slovenskega vprašanja.

Ni ga danes slovensko čutečega človeka, ki bi ne čutil s slehernim življenjskim utripom, da stoji vsa naša duhovna in materialna kultura ob odločilnem razdobju. Živimo v enem izmed redkih momentov narodne zgodovine, ko je treba, da stori vsakdo svojo dolžnost, da se odloči ter zavzame svoje bojno mesto.

In to se godi, resnično godi. Res je sicer, da se to odločno razpoloženje ne kaže v adekvatni meri v slovenskem tisku, toda vsi vemo predobro, da so hotenje, delo in prizadevanje tudi na tem važnem področju našega kulturnega izživljanja jačji, kot nam jih more pokazati naša tiskana beseda.

Toda tudi to, kar privre na površje, kar more doseči mislečega bralca, je več kot dovolj, da spoznamo sile, ki teže k sproščanju in podzemeljske korenine, ki poganjajo take kali.

Slovenski narod preživlja danes kot etnografski in socialni kolektiv svojo izredno kritično dobo. Stisnjen na usodno križišče stoletnih imperialističnih borb velikih sosednjih narodov, ki streme pravkar v svoji dinamični fazi svojega razvoja smotno k svojim gospodarskim in političnim ciljem, se nahaja na malo zavidljivi obrambni poziciji in nihče ne ve, kakšen bo izid tega neenakega boja za življenje in smrt. Stiriinajst stoletij od naše naselitve pomenja za naš narod stalno postopno krčenje njegovega ozemlja, stalno izgubljanje njegovih duš v nenasitno žrelo »zemlje lačnega tujca«.

Vsa civilizacija in ves kulturni razvoj nista mogla proti temu navalu sovražnika postaviti dovolj močnega obrambnega štita. Zdaj se, da dela civilizacija močne narode še močnejše, a šibke še šibkejše.

Tempo naših izgub se z naraščajočo kulturo ni zadržal, marveč pospešil. Svetovna vojna nam je odtrgala več narodnega ozemlja, kot so mogla to storiti cela stoletja pred njo.

Usoden razvoj gre svojo pot. Sovražnik prekorača tudi naše sedanje, grozotno stisnjene narodne meje. Poročila naših narodno-obrambnih društev govore strahoten jezik in sicer iz leta v leto. Zadnja »Prosveta« je posvečena v celoti našemu obsejnimu vprašanju. Kdor ima oči, naj vidi, kajti stvari, ki so tu osvetljene, ne prenešajo nikakega odlašanja: naša narodna stvar kriči do neba.

Tako stoji slovenski narod navzven, kot etnografska skupina. In navznoter? Kot socialni kolektiv.

Družbene škarje se širijo. Med obema konicama vedno večji prostor. Pa ne blagostanja, marveč duševnega ožračja. Naša zemlja je preobjudena; pretežna večina malih posestnikov, bajtarjev in viničarjev ne pridela toliko, da bi zadostno prehranila svoje družine. Naša banovina izkazuje najmanjšo prirast na prebivalstvu. Izseljevanje tvori še vedno pekočo rano na našem narodnem telesu. Doma ostali žive v nehygienskih stanovanjih. Asanacija našega podeželja ne napreduje ali pa razmeroma mnogo prepočas. naše industrijsko delavstvo služi po večini tujemu kapitalu za povprečno mezdo približno dvajsetih dinariev.

Uradništvo in kmet prezadolžena, stalno padanje števila obrtnih koncesij, delavstvo pa brez kreditnih možnosti in s premajhnimi plačili, ki ne dosega ekstenzivnega minimuma. Kreditna kriza je v Sloveniji še vedno najhujša, naše lepo razvito zadružništvo, ki je tvorilo v zadnjih letih pred vojno blagodejen socialni regulativ, stoji v času najnужnejše potrebe nemočno ob strani.

To so problemi slovenskega naroda in njegove kulture. Ne frakcije in ne klike jih ne bodo rešile. Za njihovo rešitev je treba napora vseh tvornih sil, celokupne organizacije slovenskega naroda na avtonomni demokracijski osnovi. Socialna asanacija vsega našega naroda, da rešimo svoj narodni čolnček pred butajočimi valovi tujega morja, mora biti političen in kulturni imperativ sedanjosti slovenske generacije. Samospoznavanje je pa prvi korak k izboljšanju. Slovensko učiteljstvo je poleg drugih v prvi vrsti poklicano, da donesa prispevek za prispevkom k temu prepotrebemu samopoznavanju. Socialni študij miljeja in otroka, kjer delaš in se trudiš, po načrtu in brez prestanka,

Naše šolstvo in prosveta

Ekspoze prosvetnega ministra g. Dimitrija Magaraševića pred finančnim odborom narodne skupščine

V finančnem odboru, ki je pred Božičem razpravljalo o prosvetnem proračunu, je podal prosvetni minister g. Dimitrij Magarašević sledeči ekspoze:

Naše prosvetno življenje kaže ogromen elan v ekstenzivnem širjenju in izgradnji prosvetnih ustanov od osvobođenja do današnjega dne. Številni podatki o tem so bili gospodarskim narodnim poslancem že dostavljeni, toda ponovno jih iznašam zaradi boljše ilustracije prosvetnega stanja in prosvetnih potreb v naši državi. Ta tempo ekstenzivnega širjenja se obični danes v vseh smerih prosvetnega življenja. Impulz prihaja z ene strani spontano iz življenja naroda in družbe, a z druge strani mora tudi sam prosvetni minister dati iniciativno v tem smislu, razume se, prirojeno objektivnim prosvetnim potrebam.

Prosvetno ministrstvo mora pri tem stalno računati z naglim porastom prosvetnih potreb, kakor tudi z materialnimi sredstvi, ki so stavljeni na razpolago resoru od strani finančnega ministrstva, to je iz državnih, odnosno narodnih finančnih sredstev.

Ne sme se zamolčati, da intenzivna ali vertikalna izgraditev naših prosvetnih ustanov ne more vzdržati koraka z ekstenzivnim širjenjem prosvetnega življenja.

Nagel razvoj prosvetnega življenja.

Občuti se potreba, da se v tem naglem razvoju določi pavza, izvzemši področje osnovnega šolstva in narodnega izobraževanja ter da se med to pavzo izvede notranja organizacija vseh naših prosvetnih ustanov, tako z ozirom na materialne potrebe, kakor tudi na programske ali načelne organizacijske nujnosti. Naša država ima namreč že danes obilico prosvetnih ustanov, toda zelo omejeno število ustanov s tradicijo. To velja za vse tri stopnje prosvetnega življenja, za osnovno, srednjo in visoko šolstvo, kakor tudi za znanstvene zavode. Medtem ko se je v drugih državah današnje stanje prosvetnih in šolskih ustanov razvijalo stopnjama in tekom mirnih kulturnih epoh, so se pri nas, v bujnem razvoju po osvobođenju, morale nadoknaditi in doseči v kratkem časovnem intervalu 20 let ona dela in uspehi, za katere so bila drugim narodom na razpolago stoletja ali pa vsaj več desetletij.

Zaradi tega je naše prosvetno ministrstvo neprestano pred velikimi in obsejnimi nalogami raznovrstnih potreb in zahtev. To stanje bo trajalo še precej let, dokler se nivo prosvetnih ustanov ne dvigne in ne izgradi do popolne višine. Poleg žrtev, na katere je naš narod vedno pripravljen, ko gre za prosvetne potrebe, in poleg izrazite sposobnosti in nadarjenosti naše rase verujem, da se bodo te naloge stopnjama uspešno in srečno izvršile. Ampak gospodje narodni poslanci, tudi vi in naša družba, ki se interesira za šolo, morate vedno imeti pred očmi navedena dejstva, a še posebej je treba, da vedo to naši prosvetni delavci, dijaški roditelji in mladina, ki obiskuje naše šole.

Prehodna doba za notranjo ureditev šole. Nove pedagoške ideje.

Poleg te okolnosti se ne sme zgubiti iz vida, da je šola v prehodni dobi v pogledu svoje notranje ureditve. Teoretično-pedagoški študij in delo sta v poslednjih štirih desetletjih postavila veliko število načelnih vprašanj, ki jih je treba praktično-pedagoško izvesti. Stara šola zgubljala čedalje bolj na terenu, a nove ideje, formirane v Evropi in Ameriki, so se pojavile na dnevnem redu tudi pri osnovnem in srednješolskem pouku. Poleg tega se pojavljajo tudi ultramoderni programi in načrti v zvezi s preizkušanjem raznih socialno-političnih reform, ki se prav tako vsiljujejo, bodisi kot potreba za študij in eksperiment, bodisi kot gotov rezultat v nekaterih državah.

Istočasno graditi nove šolske ustanove, delati na njihovi notranji ureditvi, skrbeti za materialna sredstva, je pomenjalo v zadnjih

bosta tvorila najboljši temelj za ozdravljenje naših razmer, za fundiranje naše avtonomije in demokracije.

Tvorila bosta pa tudi najboljši temelj in edino možen pogoj za reformo naše šole, če hočemo vzgojiti naraščajo, ki bo kos ogromnim nalogam, ki ga čakajo v bližnji bodočnosti. Izpremenjene razmere zahtevajo novih kulturnih metod, drugačnega vzgojnega in učnega načrta.

Z veseljem lahko ugotovimo že danes, da dozoreva to novo življenjsko spoznanje in vedno večjem številu slovenskega učiteljstva ter da se je začel med njim krepak kulturni pokret, ki nas navdaja z najboljšim optimizmom v dnehi, polnih težkih in morečih skrbi.

19 letih obvladati trovrstne težkoče in probleme, ki so še danes in bodo tudi bodočnosti še precej let na dnevnem redu.

Sola in cerkev.

Tudi s kulturno-prosvetnimi zahtevami naših zgodovinskih pokrajin in njihovih kulturnih centrov bi bilo treba računati, a poleg tega urejati odnose šole napreduju religiji in cerkvi. Kajti šola in cerkev, ta dva vzgojna faktorja morata v paralelnem in harmoničnem delu sodelovati pri izgraditvi moderne družbe in se varovati disonanc, ki bi mogle dovesti do neenakosti v kulturni vsebini in v kulturni zavesti posameznika, kakor tudi narodnega kolektiva.

Intelektualna izobrazba in moralna vzgoja.

Prosvetno ministrstvo, ki uvideva potrebo intelektualne izobrazbe, bo pazilo tudi nadalje, da ne zanemari moralne vzgoje jugoslovanske mladine. Program in načrte vseh državnih šol bo organiziralo tako, da poleg vzgojnih vrednosti, ki jih dajejo razne znanstvene panoge za intelektualno izobrazbo, izkoristi in v vzgojne svrhe priklada uporabi vse objektivne vzgojne vrednosti, ki jih daje religija. Kajti izkušnja nas uči, da čisti intelektualizem ni mogel dati harmonično izgrajene humanega človeka, in zaradi tega se pedagoška veda obrača k izgradnji moralne volje in ji poklanja svojo pažnjo prav tako, kakor išče teorija psihološki voluntarizem; na tej liniji se bo kretala tudi nadalje izgraditev naše osnovne in srednje šole, kakor je v glavnem to tudi predvideno v dosedanjih organizacijskih načrtih in programih.

Sistem avtonomije in šolski avtonomizem.

Naše šolsko življenje je že od prvih dni osvobođenja in zedinjenja dobilo etastični, to je državni značaj in sistem. Do tega je prišlo po diktatu prosvetnih odnosov v vsej državi. Sistem avtonomije in šolski avtonomizem sploh ne bi mogel harmonično in proporcionalno zadovoljiti potreb vseh krajev. Poleg vsega prizadevanja državne uprave, ki upravlja celokupno prosvetno življenje, obstajajo še vedno velike difference v nivoju, kakor tudi v kvantiteti šolskih ustanov. Čeprav država ne more in ne želi zavirati prirodnega razvoja prosvetnega življenja onih krajev, ki so v preteklosti živeli pod povolnejšimi okolnostmi in v kulturnih razmerah, si mora prizadevati, da hitreje dvigne prosvetni nivo v onih delih države, ki so od prejšnjih tujih državnih uprav bili namenoma ali pa nehoti zanemarjeni. To prizadevanje države naleti še danes na velike zapreke, ki obstojajo v glavnem v različnosti gospodarskega življenja in gospodarske moči, geografsko-prometnih razmer, a prav tako tudi v različnosti samih narodnih naselij. Te zapreke so posebno občutne pri vprašanju osnovnega pouka in ljudskih šol. Že sam zakon o ljudskih šolah je računal s tem dejstvom in predvideval poleg redne ljudske šole tudi šolske stanice in ambulante šole. Glede tega vprašanja ni moglo biti narejeno toliko kot to zahteva stanje gospodarskih razmer v posameznih krajih.

Naša šola mora obdržati državni značaj.

V taki situaciji je povsem jasno, da se ne more odstopiti od sistema državne šole toliko časa, dokler se ne doseže kolikor toliko izenačenje prosvetnega nivoja vseh krajev naše države. Ko proučujem ta vprašanja, gledam na prosvetno organizacijo drugih evropskih držav, v katerih je sistem prosvetnega življenja organiziran na drugi osnovi. Kulturne evropske države z mirnim razvojem in neprekinjeno kontinuiteto narodne kulture in narodne prosvete, s traciionalnimi prosvetnimi ustanovami, z minimalnimi diferenciacijami nivoja narodne prosvete, ostanejo lahko pri svojih dosedanjih sistemih. V naši državi mora šola še vedno obdržati državni značaj. To pomenjajo ni rezultat totalitarnih, ali anti-individualističnih principov in pogledov, nego nujnost, ki se vsiljuje z ozirom na prosvetne, gospodarske in obrambne potrebe vse kraljevine. Ne obstoja nikaka namera, dušiti in uničevati etične in kulturne svojstvenosti posameznih delov našega naroda, ki sicer dajejo čist in jasn jugoslovanski ton. Toda mora se prav tako paziti, da se tradicionalne posebnosti, ki sicer že od nekdaj obstojajo in ki jih respektiramo tudi kot elemente skupne narodne zavesti, ne postanejo iznova za malenkosten separatizem in njegovo izgraditev, ker je naša država in naša nacionalna svoboda nastala na temeljih in občutkih narodnega edinstva Srbov, Hrvatov in Slovencev, a ne na diferenciranih ali morda ozkogrudnih nacionalnih ali plemenskih občutkih, ki imajo svoje poreklo v temni dobi naše politične zgodovine.

VSEBINA:

Za nov optimizem.

Naše šolstvo in prosveta.

Trije nadaljnji predlogi za finančni zakon 1938/39.

Nekaj misli h koncertu UPZ.

Kako se godi učitelju.

Drugi balkanski kongres za zaščito mladine.

Rangna lista.

LISTEK: France Miglaj se predstavi. — Tepežkanje v nebesih.

Splošne vesti. — Kaj vse pišejo o učiteljstvu, šoli, prosveti in JUU. — Učiteljski pravnik. — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljska tiskarna. — Mladinska matica. — Šolski radio. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

Decentralizacija administracije.

Dejstvo je tudi to, da se v prosvetni administraciji, poleg dosedanjih ukrepov, morajo podvzeti še nadaljnji koraki za decentralizacijo administracije, toda ne more se odstopiti od programatične ideološke smeri, niti od edinstva prosvetne zakonodaje. Od tega principa ne odstopajo niti one kulturne države, ki so izvedle popolno decentralizacijo prosvetnega življenja. V Ameriki na primer, to je v Severnih ameriških državah, kjer je prosvetno življenje predano v roke federalnim edinicam, obstoja vendar v ministrstvu notranjih del departma, ki se briga za nadzorstvo in organizacijo šol in šolske zakonodaje. V Angliji, kjer se je šlo v decentralizaciji administracije še dalje, celo do lokalnih šolskih avtonomij, obstoja vendar neki »Bord za edukacijo«, nekako ministrstvo za narodno izobraževanje, ki se briga za funkcijo šol, za osnovne odredbe v zakonodaji in ki vrši kontrolo programa. Po vsem tem mislim, da se bo narodno predstavništvo strinjalo s tem, da še ni prišel čas, da bi v tem vprašanju menjali načelno stališče.

Povišanje proračuna za prosveto.

Predlog proračuna prosvetnega ministrstva za 1938./1939. izkazuje številčno zvišanje za 68.388.000 din. To zvišanje sestoji iz vsote 43.000.000 din, ki se bo uporabila za zvišanje draginskih doklad vsemu uradništvu v resoru prosvetnega ministrstva in iz vsote 25.000.000 din. Ta vsota se razdeli na sledeči način: Približno 12.000.000 din za potrebe ljudskih šol, za zvišanje kreditov za narodno izobraževanje približno 700.000 din, za potrebe srednjih šol približno 6.000.000 din, za potrebe visokih šol približno 3.000.000 din, za umetniške šole približno 750.000 din, a ostanek odpade na razna manjša zvišanja pri drugih prosvetnih in kulturnih ustanovah.

Dodeljeni učitelji postanejo stalni uradniki v prosvetni administraciji.

Na prvi pogled izgleda, da je za letošnje proračunsko leto dotacija za osnovno šolstvo z izdatki za narodno izobraževanje znižana. To znižanje je samo dozdevno, ker so krediti za plače vseh učiteljev, ki so zaposleni v ministrstvu prosvete in pri bankih upravah, oddvojeni iz poglavja osnovnega šolstva in prenešeni v poglavje ministrstva prosvete. Tako je poglavje prosvetnega ministrstva fiktivno povečano za 5,40 % za prihodnje proračunsko leto. Prevedba učiteljev, ki so bili dodeljeni prosvetnemu ministrstvu in banknim upravam v kategoriji stalnih uradnikov, ima za smoter stabilizacijo uradniškega kadra, tako v ministrstvu kakor tudi pri banknih upravah. Prosvetno ministrstvo pričakuje, da bo na ta način stabiliziran administrativni aparat dal boljše rezultate, ker bodo prenehale dosedanje personalne spremembe na referentskih položajih, kakor tudi na položajih šefov odsekov. Stalno osebje si bo pridobilo na ta način boljše izkušnje in poznavanje vseh zakonov in uredb, kar jim bo služilo za dajanje iniciative v prosvetni administraciji sploh. Že sam občutek stalnosti v določenem uradu in v določeni službi, kakor tudi možnost boljše napredovanja, ustvarja boljše psihološke pogoje in razpoloženje za uspešno delo, kakor je to primer s stalnim uradništvom v drugih resorih, v katerih ni obstojalo »dodeljevanje na delo«, kot v ministrstvu prosvete. Ta sistem se je po sili razmer izvajal od zedinjenja, a ni dosegel dobrih rezultatov, zato ga je treba menjati.

Osnovno šolstvo.

Današnja osnovna šola nima več samo smotra izobrazbe posameznika, nego gre za tem, da svoje učence vzgoji za življenje in za službo v državni, narodni in družabni zajednici. Tako je izdelan njen učni načrt in program in tako so pripravljani njeni bodoči učitelji.

Poleg tega osnovna šola ni več zasebno organizirani izolirani del šolskega državnega organizma, nego je v resnici osnovna šola, temelj za nadaljevanje izobrazbe in vzgoje, tako srednjih, meštanskih, odnosno višjih narodnih šol.